



## وضعیت ایران در گزارش رقابت پذیری جهانی سال ۲۰۱۷-۲۰۱۸

مجمع جهانی اقتصاد از سال ۲۰۰۵ گزارشی را با عنوان رقابت پذیری جهانی<sup>۱</sup> در ۱۲ رکن تهیه و منتشر می کند. وضعیت رقابت پذیری در جمهوری اسلامی ایران نیز از سال ۲۰۰۹ به همت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در این رتبه بندی بین المللی تعیین می شود.

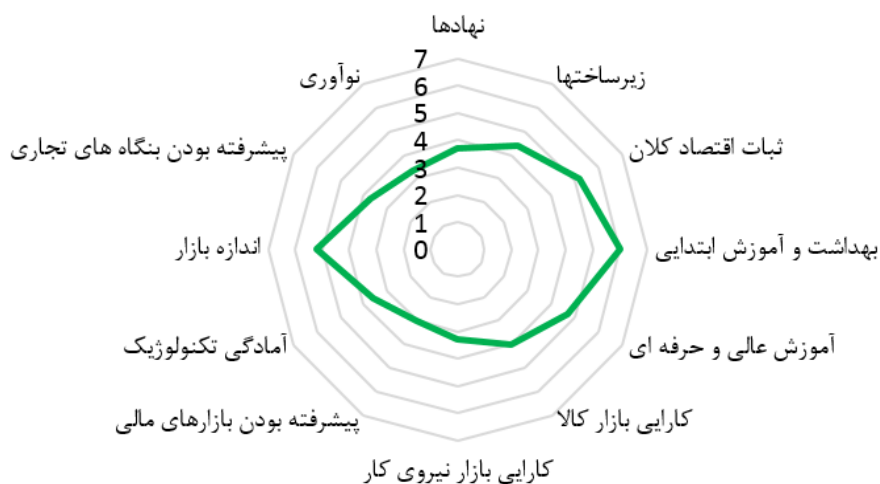
در آخرین گزارش رقابت پذیری جهانی که با استفاده از اطلاعات سال ۲۰۱۷ و با هدف ارائه برنامه اصلاحات کشورها در سال ۲۰۱۸ منتشر شده، ایران رتبه ۶۹ را در میان ۱۳۷ کشور مورد بررسی کسب کرده که در مقایسه با سال گذشته ۷ رتبه بهبود داشته است؛ اما در میان ۲۰ کشور سند چشم انداز که در گزارش رقابت پذیری ارزیابی می شوند همچنان مانند سال گذشته در جایگاه سیزدهم قرار دارد. در گزارش امسال روند رو به تنزل رتبه ایران در سال های اخیر متوقف شده و کشور به وضعیت سال های قبل از آغاز به کار دولت یازدهم بازگشته است (جدول ۱).

نمودار ۱، امتیاز ایران را در ۱۲ رکن رقابت پذیری نشان می دهد. طبق این نمودار، بهترین امتیاز ایران در رکن بهداشت و آموزش ابتدایی و کمترین امتیاز در رکن پیشرفته بودن بازارهای مالی است.

معاونت پژوهش های  
اقتصادی  
دفتر: مطالعات  
اقتصادی

### نمودار ۱. امتیاز ارکان رقابت پذیری ایران در گزارش سال ۲۰۱۷-۲۰۱۸ رقابت پذیری جهانی

(امتیاز ۱ تا ۷، ۷ بهترین امتیاز)



مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۵۵۹۰

تاریخ انتشار:

۱۳۹۶/۹/۱۸

مأخذ: گزارش رقابت پذیری جهانی، ۲۰۱۸-۲۰۱۷، ص ۱۳۷.

جدول ۱ تغییرات رتبه ایران در ارکان رقابت‌پذیری را در ۷ سال گذشته نشان می‌دهد. همانگونه که در جدول قابل مشاهده است، رتبه ایران در ارکان نهادها، ثبات اقتصاد کلان و نوآوری بیشترین نوسان را در طی این ۷ سال داشته‌اند. با مقایسه گزارش سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۸ مشاهده می‌شود رتبه ایران در این سه رکن و نیز ارکان کارآیی بازار کالا، آمادگی تکنولوژیک و پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری، در گزارش سال ۲۰۱۸ تقریباً به وضعیت گزارش سال ۲۰۱۲ بازگشته است. کشور در ارکان اندازه بازار و بهداشت آموزش ابتدایی همواره جایگاه خوبی داشته و در ارکان زیرساخت‌ها و آموزش عالی و حرفه‌ای روند رو به رشد مستمر و آرامی مشاهده می‌شود. مانند سال‌های گذشته، در گزارش امسال نیز رتبه ایران در ارکان «کارآیی بازار نیروی کار» و «پیشرفته بودن بازارهای مالی» برای ایران در بدترین وضعیت قرار دارند و تغییرات اندکی در طی ۷ سال گذشته در رتبه این ارکان رخ داده است.

جدول ۱. رتبه ایران در ارکان رقابت‌پذیری در سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۸

رکن/سال	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
نهادها	۸۲	۶۸	۸۳	۱۰۸	۹۴	۹۰	۸۵
زیرساخت‌ها	۷۴	۶۹	۶۵	۶۹	۶۳	۵۹	۵۷
ثبات اقتصاد کلان	۴۵	۵۷	۱۰۰	۶۲	۶۶	۷۲	۴۴
بهداشت و آموزش ابتدایی	۵۴	۴۶	۵۱	۵۲	۴۷	۴۹	۵۰
آموزش عالی و حرفه‌ای	۸۷	۷۸	۸۸	۷۸	۶۹	۶۰	۵۱
کارآیی بازار کالا	۹۸	۹۸	۱۱۰	۱۲۰	۱۰۹	۱۱۱	۱۰۰
کارآیی بازار نیروی کار	۱۳۵	۱۴۱	۱۴۵	۱۴۲	۱۳۸	۱۳۴	۱۳۰
پیشرفته بودن بازارهای مالی	۱۲۰	۱۲۳	۱۳۰	۱۲۸	۱۳۴	۱۳۱	۱۲۸
آمادگی تکنولوژیک	۹۶	۱۱۱	۱۱۶	۱۰۷	۹۹	۹۷	۹۱
اندازه بازار	۲۰	۱۸	۱۹	۲۱	۱۹	۱۹	۱۹
پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری	۹۱	۹۳	۱۰۴	۱۱۰	۱۱۰	۱۰۹	۹۷
نوآوری	۶۶	۶۵	۷۱	۸۶	۹۰	۸۹	۶۶
رتبه کل	۶۲	۶۶	۸۲	۸۳	۷۴	۷۶	۶۹

مأخذ: گزارش‌های رقابت‌پذیری جهانی، ایران، سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۸.

ارکان رقابت‌پذیری ایران به ترتیب بیشترین بهبود نسبت به گزارش سال گذشته عبارتند از: ثبات اقتصاد کلان (۲۸ رتبه)، نوآوری (۲۳ رتبه)، پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری (۱۲ رتبه)، کارآیی بازار کالا (۱۱ رتبه)، آموزش عالی و حرفه‌ای (۹ رتبه)، آمادگی تکنولوژیک (۶ رتبه)، نهادها (۵ رتبه)، کارآیی بازار نیروی کار (۴ رتبه)، پیشرفته بودن بازارهای مالی (۳ رتبه) و زیرساخت‌ها (۲ رتبه). در رکن بهداشت و آموزش ابتدایی ۱ رتبه پسرفت مشاهده می‌شود<sup>۱</sup> و در رکن اندازه بازار تغییری ایجاد نشده است. جداول ۲ و ۳ مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده دو رکن «ثبات اقتصاد کلان» و «نوآوری» که بیشترین بهبود را در گزارش سال ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۱۷ داشته‌اند نشان می‌دهند.

طبق جدول ۲ تغییرات رتبه مؤلفه پس‌انداز ناخالص ملی (۲۲ رتبه بهبود) و درصد تغییرات تورم سالیانه (۱۰ رتبه بهبود) ملاحظه می‌شود که با وجود ۲۸ رتبه پسرفت در مؤلفه بدهی دولت، جهش ۲۸ رتبه‌ای در رکن ثبات اقتصاد کلان حاصل شده است. البته

۱. تغییر متأثر از مؤلفه‌های مربوط به مقوله بهداشت مانند «تأثیر بیماری ایدز بر بنگاه‌ها» است.

افزایش پس‌انداز ناخالص ملی نسبت به سال گذشته اگرچه سبب بهبود چشمگیر رتبه رقابت‌پذیری کشور شده است، اما در صورتی می‌تواند در نهایت پدیده‌ای مثبت تلقی شود که منجر به افزایش سرمایه‌گذاری و تولید در اقتصاد شود.

جدول ۲. رتبه ایران در مؤلفه‌های رکن ثبات اقتصاد کلان، مقایسه تغییرات بین سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸

تغییر رتبه	رتبه ۲۰۱۸	رتبه ۲۰۱۷	رکن و مؤلفه	رکن
۲۸ رتبه بهبود	۴۴	۷۲	ثبات اقتصاد کلان	مؤلفه‌ها
۱ رتبه بهبود	۶۷	۶۶	توازن بودجه دولت (درصد از GDP)	
۲۲ رتبه بهبود	۷	۲۲	پس‌انداز ناخالص ملی (درصد از GDP)	
۱۰ رتبه بهبود	۱۲۱	۱۳۱	درصد تغییرات تورم سالیانه	
۲۸ رتبه پسرفت	۳۷	۹	بدهی دولت (درصد از GDP)	
۵ رتبه بهبود	۱۰۰	۱۰۵	رتبه اعتباری کشور	

مأخذ: گزارش‌های رقابت‌پذیری جهانی، ایران، سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۱۸.

جدول ۳ نیز نشان می‌دهد تمامی مؤلفه‌های رکن نوآوری توسط بخش خصوصی نسبت به سال قبل بهتر ارزیابی شده‌اند و این مسئله موجب بهبود ۲۳ رتبه‌ای ایران در رکن نوآوری شده است.

جدول ۳. رتبه ایران در مؤلفه‌های رکن نوآوری، مقایسه تغییرات بین گزارش‌های سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸

تغییر رتبه	رتبه ۲۰۱۸	رتبه ۲۰۱۷	رکن و مؤلفه	رکن
۲۳ رتبه بهبود	۶۶	۸۹	نوآوری	مؤلفه‌ها
۲۰ رتبه بهبود	۸۸	۱۰۸	ظرفیت نوآوری در شرکت‌ها	
۱۱ رتبه بهبود	۵۵	۶۶	کیفیت مؤسسات پژوهشی علمی	
۲۳ رتبه بهبود	۶۶	۸۹	مخارج تحقیق و توسعه شرکت‌ها	
۱۱ رتبه بهبود	۹۴	۱۰۵	پیوند تحقیق و توسعه صنعت و دانشگاه	
۱۶ رتبه بهبود	۵۰	۶۶	کمک خرید دولت برای افزایش نوآوری در حوزه فناوری	
۵ رتبه بهبود	۳۹	۴۴	دسترسی به دانشمندان و مهندسان	
۱۶ رتبه بهبود	۸۴	۱۰۰	میزان ثبت اختراعات کاربردی	

مأخذ: همان.

جداول ۴ و ۵ مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده دو رکن «کارایی بازار نیروی کار» و «پیشرفته بودن بازارهای مالی» که کمترین بهبود را در گزارش سال ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۱۷ و کمترین تغییرات را در سال‌های گذشته داشته‌اند نشان می‌دهند. تغییرات محدودتر در دو رکن مذکور نشان‌دهنده مشکلات ساختاری بلندمدت در بازارهای مالی و بازار کار ایران است.

طبق جداول ۴ و ۵ رتبه مؤلفه‌های فرار مغزها، ظرفیت کشور در جذب نیروی کار نخبه، وجود ارتباط بین دستمزد و بهره‌وری، در دسترس بودن منابع مالی برای سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر، تأمین مالی از طریق بازار سهام بهبود قابل توجه داشته‌اند.

جدول ۴. رتبه ایران در مؤلفه‌های رکن کارآیی بازار نیروی کار، مقایسه تغییرات بین گزارش‌های سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸

تغییر رتبه	رتبه ۲۰۱۸	رتبه ۲۰۱۷	رکن و مؤلفه	رکن
رتبه بهبود ۴	۱۳۰	۱۳۴	کارآیی بازار نیروی کار	مؤلفه‌ها
رتبه بهبود ۳	۱۲۱	۱۲۴	همکاری در روابط کارگر - کارفرما	
رتبه بهبود ۳	۱۲۰	۱۲۳	انعطاف‌پذیری در تعیین دستمزد	
رتبه بهبود ۶	۷۲	۷۸	سهولت استخدام و اخراج (از نظر قانونی)	
رتبه بهبود ۲	۱۰۰	۱۰۲	هزینه اخراج کارکنان اضافی	
رتبه پسرفت ۱	۷۹	۷۸	اثر منفی مالیات‌ها بر انگیزه کار و سرمایه‌گذاری	
رتبه بهبود ۱۳	۱۰۰	۱۱۳	وجود ارتباط بین دستمزد و بهره‌وری	
رتبه بهبود ۱۰	۱۲۰	۱۳۰	عدم دخالت روابط در استخدام مدیران ارشد	
رتبه بهبود ۱۸	۱۰۴	۱۲۲	فرار مغزها	
رتبه بهبود ۱۸	۱۰۸	۱۲۶	ظرفیت کشور در جذب نیروی کار نخبه	
رتبه بهبود ۱	۱۳۶	۱۳۷	مشارکت زنان در نیروی کار	

مأخذ: همان.

جدول ۵. رتبه ایران در مؤلفه‌های رکن پیشرفته بودن بازارهای مالی، مقایسه تغییرات بین گزارش‌های سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸

تغییر رتبه	رتبه ۲۰۱۸	رتبه ۲۰۱۷	رکن و مؤلفه	رکن
رتبه بهبود ۳	۱۲۸	۱۳۱	پیشرفته بودن بازارهای مالی	مؤلفه‌ها
رتبه بهبود ۲	۱۱۵	۱۱۷	خدمات مالی متناسب با نیاز کسب‌وکار	
رتبه بهبود ۴	۱۰۴	۱۰۸	هزینه استفاده از خدمات مالی	
رتبه بهبود ۱۴	۹۲	۱۰۶	تأمین مالی از طریق بازار سهام	
رتبه پسرفت ۱	۱۲۵	۱۲۴	سهولت دسترسی به وام‌ها	
رتبه بهبود ۲۷	۸۳	۱۱۰	در دسترس بودن منابع مالی برای سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر	
بدون تغییر	۱۲۲	۱۲۲	استحکام مالی بانک‌ها	
رتبه بهبود ۲	۱۲۶	۱۲۸	مقررات بازار بورس	
رتبه بهبود ۲	۱۰۶	۱۰۸	شاخص حمایت‌های قانونی از حقوق قرض‌دهنده و قرض‌گیرنده	

مأخذ: همان.

همچنین رتبه برخی از مؤلفه‌ها در سایر ارکان رقابت‌پذیری نیز در گزارش اخیر تغییرات قابل توجهی داشته‌اند که به ترتیب عبارتند از: کارآیی مخارج دولت، مخارج شرکت‌ها در زمینه تحقیق و توسعه، آموزش کارمندان، دسترسی به اینترنت در مدارس، ظرفیت نوآوری شرکت‌ها، حمایت از حقوق مالکیت فکری، وجود بنگاه‌های مسلط بر بازار، گستردگی زنجیره ارزش، فساد و رشوه و بار مقررات دولت.

شایان ذکر است توجیه و تفسیر علت بهبود رتبه برخی از مؤلفه‌ها در گزارش رقابت‌پذیری سال ۲۰۱۷-۲۰۱۸ با توجه به شرایط رکودی اقتصاد ایران قدری دشوار و مبهم به نظر می‌رسد. قضاوت و اظهارنظر در مورد تغییرات مثبت این مؤلفه‌ها که همگی کیفی و برآمده از نظرسنجی از صاحبان کسب‌وکار هستند پس از تطبیق با آمارهای رسمی و واقعی و ملاحظه روند تغییرات سال‌های آینده امکان‌پذیر و دقیق‌تر خواهد بود.